

Бургаска област заема Югоизточна България и обхваща 13 % от територията на страната. На изток областта има широк излаз на Черно море. Това обстоятелство оказва силно влияние върху стопанската структура и териториалното обособяване на областта. Връзката на черно море с потоците Босфора и Дарданелите благоприятства нейното транспортно-географско положение. Източната граница е предпоставка за развитието на пристанищното дело, риболова, туризма, външната търговия, за съсредоточаване на производствените мощности и отрасли, разчитащи на вносни суровини.

Северната граница на областта минава по Източна Стара планина. Чрез ниските и удобни старопланински проходи /Върбишки, Ришки/ се осъществява връзката на областта с Варненска и Русенска област.

Бургаска област е широко отворена и на запад към вътрешността на страната, като поддържа оживени икономически връзки с Горнотракийската низина и Родопите и промишлената агломерация София-Перник. Южната граница на областта съвпада с държавната граница на България с Турция. Тази граница има все още ограничено стопанско значение.

През територията на областта преминават, важни шосейни и жп трасета:

София-Пловдив-Бургас; София-Казанлък-Бургас; панорамния път от Констанца-Варна-Бургас-Малко Търново – Истанбул.

Областта заема 147 252 км² площ, или 13% от територията на страната

Природен комплекс

Релефът е разнообразен, тъй като от север на юг се редуват части от Стара планина и Задбалканските полета, Бургаската низина, Среднотунджанската низина и Сакарско-Странджанската хълмиста и нископланинска подобласт. Върху стопанското развитие на областта оказват най-силно въздействие Бургаска и Тунджанската низина. Равнинно-хълмистия релеф благоприятства развитието на железопътния, автомобилния и тръбопроводния транспорт, механизацията на земеделието, изграждането на големи напоителни системи и развитието на селищната мрежа.

Черноморското крайбрежие на областта е силно разчленено и създава благоприятни условия за развитието на туризма чрез обширна плажова ивица, пясъчни дюни, крайбрежни езера и блата, многобройни заливи, лагуни и лимани. Тук е най-големият залив на Българския черноморски бряг – Бургаският, който е предпоставка за изграждането на пристанищата Бургас, Созопол, Поморие и Несебър.

Полезните изкопаеми имат ограничена стопанска роля. От горивно-енергийните ресурси по-важно значение имат черните въглища на Балканбас. Те са силно въглефицирани и висококалорични и са единственият източник у нас за производство на кокс. Кафявите въглища от Българския басейн са с по-ограничено значение. Напоследък се проучва Елховският легнитен басейн. Рудните изкопаеми са представени от медните руди при Росен, Върли бряг. Граматиково и Малко Търново и железните руди края с. Крумово /Ямболско/. От нерудните изкопаеми стопанско значение имат находищата на облицовъчни кариерни материали – мрамор и габро край Малко Търново.

В климатично отношение областта обхваща части от три климатични области – умереноконтинентална, преходносредиземноморска и преходноконтинентална. Благоприятно климатично условие е продължителният безмразов период в Бургаската низина /240-270 дни/.

Климатичните условия като цяло са благоприятни за отглеждане на пшеница, слънчоглед, захарно цвекло, овощия, тютюн, фасул, памук и лозя. Климатичните ресурси играят важна роля за развитието на отдиха и туризма в областта, особено в крайбрежната черноморска ивица. За морското летовищно дело спомагат брезите /дневни и нощни/, големият броя ясни дни и обилното слънчево греене.

Водните ресурси в областта са сравнително бедни. По-голяма част от реките са къси и

се вливат в Черно море. С по-големи водни ресурси разполага р. Тунджа. Водите на р. Луда Камчия се регулират от я.- "Камчия". От крайморските езера се добива сол, а от Поморийската лагуна – лечебна кал.

По-известни минерални извори в областта са при с. Кортен, гр. Стралджа и др.

Крайбрежните морски води са важен природен ресурс. Освен за целите на рекреацията поради богатото съдържание на соли от тях се добиват морска сол и морска луга.

Почвите в областта са разнообразни. Преобладават канелените горски почви и смолниците, подходящи за отглеждане на зърнено-хлебни и фуражни култури, захарно цвекло, слънчоглед, лозя и овощия. Разпространени са и делувиално-ливадните почви, върху които виреят тютюнът, лозята и масленоетеричните култури, а върху алувиално-ливадните – зеленчуците и овощията.

Горските ресурси осигуряват суровинната база за развитието на дърводобивната промишленост. В областта се намират 11 % от запасите на дървесина в страната и са представени от бук и дъб /Източна Стара планина и Странджа/.

Демографска характеристика

Населението на Бургаска област /10% от това на страната/ нараства бавно. То е разпределено неравномерно. В източната част на областта е съсредоточено половината от населението. Най-гъсто населени са общините Бургас, Ямбол и Сливен. В южната част има общини с гъстота на населението под 12 д/км

2

– Малко Търново, Болярово, Царево. Средната гъстота за областта е 58 д/км

2

. Градското население е 68%.

Населението на Бургаска област разполага с по-големи от редните за страната възпроизводствени възможности. Въпреки това и тук се наблюдава общата тенденция

за влошаване на възрастовата структура.

Раждаемостта в областта е висока – 10,4%, а смъртността е 12,7%, естественият прираст – минус 2,3%, който показва по-високи стойности в сравнение с тези на страната.

Миграционната подвижност на населението е доста висока. Механичният прираст е положителен. Центровете на заселванията са големи градове и селища по морското крайбрежие.

Селищно-демографската мрежа е представена от 485 населени места, в т.ч. 26 са градове, 450 села и 9 махали. Селищата в Странджа и Сакар бързо се обезлюдяват. Значителен е броят на малките градове, като Приморско, Ахтопол, Обзор, Болярово, Българово. Значителна е разликата в демографския потенциал между общините на големите селища /Бургас, Сливен, Ямбол/ и на малките общини в южната част, чиито демографски възможности са почти изчерпани.

Стопанска структура

Вътрешна роля в стопанството на Бургаска област имат промишлеността /химическа и машиностроене/, селското стопанство, транспортът и туризмът.

Промишлеността е структоопределящ стопански отрасъл. Областта дава 15% от промишлената продукция на страната. Основната стопанска ос на областта е Бургас – Айтос – Карнобат – Сливен – Ямбол – Нова Загора. Почти цялата промишлена мощ е съсредоточена в Бургас, Ямбол и Сливен и в селищата, попадащи под прякото им влияние. Опитът с административни мерки да се съживи стопанството на Странджанско-Сакарския край не успя.

Промишлеността поддържа интензивни връзки със селското стопанство, транспорта, търговията и стопанския туризъм. Така тя изпълнява важна роля за икономическото обединяване на областта. Специализиращи промишлени отрасли на химическата

промишленост, машиностроенето, леката /текстилната/ и хранително-вкусовата промишленост.

Химическата и нефтопреработващата промишленост осигуряват над половината от общата промишлена продукция на областта, като нефтопреработването и производството на синтетични влакна са развити в национален мащаб. Застъпени са и производството на пластмаси /72% от производството в страната/, на синтетичен каучук и фолио. Водещо предприятие е Нефтохимическият комбинат край Бургас, където се преработва вносен нефт. Второто голямо предприятие е Химическият комбинат край Ямбол, което е в тесни производствени-технологични връзки с "Нефтохим". Ямболското предприятие е специализирано в производството на полиестерни влакна /70% от общото производство на страната/ и тъкани от синтетична коприна, технически каучукови изделия, полипропиленови кабели и суровини за перилни препарати.

Хранително-вкусовата промишленост е добре развит отрасъл, който поражда големи по мащаби и широки по териториален обхват производствено-технологични и производствено-икономически връзки. Разчитат главно на мастни селскостопански суровини. По някои производства има общо държавна специализация. Типичен пример в това отношение е промишленият риболов. Структурата на консервативната промишленост в областта е по различна, отколкото в останалите области поради участието на рибно-консервната промишленост. Големи консервни фабрики има в Ямбол, Сливен и Бургас, а по-малки в Нова Загора, Гавраилово, Айтос, Карнобат и др. Винарската промишленост е специфичен подотрасъл, особено за Бургаско и Сливенско. Тя разчита на много добра местна суровинна база. Областта има общодържавна специализация в производството на бели трапезни и десертни вина, ракии и коняк, повечето от които са предназначени за износ. Най-големи предприятия са изградени в Поморие, Бургас, Сливен и Славянци.

Местната промишленост напълно задоволява нуждите на населението от месо и местни продукти, като част от тях се изнасят за вътрешния пазар и за чужбина. Големите месокомбинати са Бургас, Сливен, Ямбол.

Производството на брашно, комбинирани фуражи, белтъчни биоконцентратни смеси и др. Е във връзка със силно развитото зърнопроизводство в областта. В Бургас се намира най-голямата мелница в страната. Ямбол е голям производител на комбинирани фуражи и брашно.

Растителната промишленост напълно задоволява нуждите на областта от хранителни растителни масла и слънчогледов шрот за животновъдството. Специализирана е и в производството на сапуни. Най-голямо предприятие е в Бургас.

Захарната промишленост е представена от завода в Камено, където се произвежда над 20% от захарта в страната. Шоколадови изделия се произвеждат в Бургас, а захарни и хранително-вкусови комбинати в Ямбол и Сливен.

Областта има общодържавна специализация в производството на морска сол /около 90 хил. т годишно/ и морска луга, добивани от Поморийско и Атанасовското езеро.

Машиностроенето има сложна отраслова структура. Развити са машиностроителни производства с национално значение. Корабостроене и кораборемонт се извършват в Бургас и Царево; товарни вагони се произвеждат в Бургас; меалогаз; отоплителна, вентилационна и пречиствателна техника в Бургас; металорежещи стругове в Сливен и Нова Загора. Земеделските машини се изработват в Карнобат, Ямбол и Нова Загора. Областта се специализира в производството на медни кабели в Бургас и на осветителни тела в Сливен и Котел.

Вълнотекстилната и трикотажната промишленост са традиционен отрасъл за областта. Те произвеждат 35% от вълнените тъкани и 20% от вълнените прежди в страната. Налице са всички етапи на производствено-технологичния процес. Текстилната промишленост преработва и синтетични влакна от Бургас и Ямбол. Основен център на вълнотекстилната промишленост е Сливен.

Памукотекстилната промишленост преработва главно вносен памук. Производството е съсредоточено в Ямбол, Нова Загора, Бургас и Сливен.

Трикотажната промишленост е застъпена главно в Сливен, а големи шивашки предприятия има в Карнобат, Бургас, Сливен, Котел. Областта има общодържавни специализация в производството на декоративен текстил и на нетъкани подови покрития в Сливен, килими – в Сливен, Котел, Жеравна и Ямбол.

Енергийна база е ограничена и включва добив на черни въглища в Балканбас. /Сливенско/, обогатителна фабрика в Твърдица и кафяви въглища Бургаско.

В черна и цветна металургия са развити първият и вторият етап – добивът и обогатяването на железни и оловно-цинкови руди. За развитието и се разчита на металургичната база край Дебелт – Бургаско. Промислеността за строителни материали има местно значение, представена от производството на тухли /Сливен/, керемиди /Странджа/ и мраморни блокове /Малко Търново/. Стъкларската промишленост е представена от завода в Сливен, който е в производствено-технологични връзки с електроламповия завод в същия град.

Селското стопанство разполага с благоприятни природни и социално икономически условия и ресурси. Тук се намират 13% от обработваемата земя в страната. В структурата и по-висок е относителния дял на нивите и трайните насаждения и по-малък – на естествените ливади и изкуствените пасища. Поливна е 24% от обработваемата площ. В сравнение със структурата на селскостопанската продукция в страната областта показва следните по-важни особености: в растениевъдството относителния дял на зърнените, техническите култури и трайните насаждения е по-висок. По-нисък е относителния дял на зеленчуците и на фуражните култури. В животновъдството изпъква по-голямата специализация в говедовъдството и особено в овцевъдството. По-нисък е относителния дял на свиневъдството и птицевъдството. Тези особености се дължат най-вече на влиянието на специфичните природни условия. В растениевъдството зърнените култури заемат първо място /над 60% от посевната площ на областта/. Основна зърнена култура е пшеницата – Ямболско, Бургаско, Сливенско. Техническите култури са представени от слънчоглед и захарно цвекло Бургаско, Ямболско, и тютюн в Източна Стара планина.

От зеленчукопроизводството с най-голямо значение е производството на средноранни зеленчуци – долината на р. Тунджа – Ямболско.

Областта има общодържавна специализация в производството на праскови. То е типично за Сливенско и крайбрежните части.

Характерно за областта е лозарство, особено в Бургаско и Сливенско. В лозарството и овощарството природните условия позволяват изграждането на конвейер от последователно зреещи сортове, което ще бъде от голямо значение за задоволяване

потребностите на населението и туризма и консервната винарска промишленост.

Транспортът изпълнява ролята на специализиращ отрасъл в областта. Тази общонационална функция е обусловена от развитието на външнотърговския стокооборот на страната, който се осъществява в по-голямата си част от морските превози. На областта се падат 12% от републиканската пътна мрежа в страната.

Автомобилния транспорт играе важна роля за икономическото обединяване на областта. Главен път за областта е Сливен – Петолъчката – Бургас. Освен него от значение са пътищата Бургас – Грудово – Ямбол – Сливен – Нова Загора и Бургас – Грудово – Болярово – Елхово – Тополовград. Тези три транспортни шосейни оси /с простиране запад – изток/ обвързват всички части на областта с нейния център Бургас. Поради периферното си положение международния път Констанца – Варна – Бургас – Царево – Малко Търново – Одрин – Истанбул има по-малко стопанско значение за областта.

Железопътния транспорт не съответства на териториалното разделение на труда и нуждите на Бургаското пристанище. С най-голямо икономическо значение за областта, за транзитните превози на товарите за и от Бургаското пристанище е жп магистралата София – Карлово – Бургас и жп линия София – Пловдив – Стара Загора – Бургас.

Областта изпълнява важна транспортно- комуникационна функция чрез пристанищния комплекс на Бургас, където се реализира около 45% от външнотърговския стокообмен на страната. Чрез аерогара “Бургас” се осъществява въздушният транспорт – редовни линии до София и извън страната /през туристическия сезон/ и главно чартърни полети. В областта е осъществен тръбопроводен транспорт – нефтопровод от специализираното пристанище на Бургаския пристанищен комплекс до НХК; продуктопроводът Бургас – София и етиленопроводът НХК – Девня;

Характерен специализиращ отрасъл за областта е **морският рекреационен туризъм**. Главно чрез черноморската си част областта изпълнява важна функция на национална морско-летовищна база за български и чуждестранни граждани. Климатичните и пясъчно-плажовите ресурси, морската вода и изградената материално-техническа база са предпоставка за развитието на стопанския туризъм. Областта разполага с над половината от площта на плажовете /вкл. дюнни пространства/ на страната. В крайбрежната част се формират 8 по-големи курортни комплекса, които включват в себе

си множество курортни ядра. От север на юг те са: Обзор, Несебър – “Слънчев бряг”, Поморие, Бургас, Созопол, Приморско, Царево-Ахтопол.

По-нататъшното развитие на стопанския туризъм в областта е свързано с решаването на редица проблеми: подобряване на обслужването /включително снабдяването с питейна вода/, опазване на природната среда и очистване на морската вода от нефтени отпадъци; повишаване степента на използване на изградената материално-техническа база на туризма; задълбочаването на вертикалната интеграция между туризма, промишлеността и селското стопанство; усвояване на природните ресурси за целите на туризма в Странджанското крайбрежие и др.

Отрасловата и териториалната структура на **обслужващата сфера** е в тяхна връзка със спецификацията на селищната мрежа в областта, като на съвременен равнище тя е само градовете.

Търговското обслужване заема важно място в тази система. Териториалната структура на търговските заведения се характеризира с голямата им концентрация в Бургаско, следвано от Сливенско и Ямболско

Вътрешнообластните и междуобластните връзки са развити интензивно. Бургас снабдява областта с течни горива, химически продукти, вагони, кабели, масло, брашно, а Сливен и Ямбол – с текстил, текстилни и дъждовални машини и др. От Ямболско областта получава зърнени храни. Междуобластните икономически връзки са предимно със Софийска, Пловдивска и Хасковска област. Бургаска област им доставя нефтопродукти, кабели и вагони, вентилатори, брашно, риба, вино, паркет и др., а внася от тях разнообразни машини, изкуствени торове, цимент, иглолистен материал и др. В международните връзки областта участва с внос на суровини за промишлеността както за задоволяване на собствени нужди /НХК/, така и за потребностите на други области /желязна руда за Софийска област, дървесина и др./. От областта за външния пазар се изнасят продукти на машиностроенето, текстилната, хранително-вкусовата промишленост.

Областта произвежда 15% от общата промишлена продукция и 13% от общата селскостопанска продукция на страната. Специализиращи производства в националния стопански комплекс са: нефтопродукти, селскостопански машини; силови кабели, рибни произведения, вино, зърно /хлебно и фуражно/; продукти на ХВП. В селскостопанско

отношение областта се специализира в производство на пшеница, ечемик и праскови.

Бургаска област изпълнява важни функции в областта на морския транспорт Тя осигурява голяма част от морските превози на страната, определени от нейното географско положение спрямо Черно море, конфигурацията на жп и шосейната мрежа и изградената материална база на бургаския пристанищен комплекс. Общодържавна специализация областта има и във вътрешния международен туризъм. В зоната на Южното Черноморие се осъществяват половината от нощувките.

Регионални различия и стопански проблеми

Специфични проблеми на областта са:

-ускоряване на социално-икономическия напредък на периферни селища и общини – Грудово, Малко Търново, Царево, Ахтопол, Елхово, Котел;

-развитие на новата металургична база /Дебелт/ и произтичащите от това икономически, социални и екологични проблеми;

-развитие на селското стопанство чрез увеличаване на поливните площи и производството на плодове и зеленчуци за нуждите на стопанския туризъм;

-разширяване на пристанище Бургас, включително изграждане на ново за нуждите на Дебелт и НХК;

-интеграция на НХК – Бургас, с текстилната промишленост в Сливен и Ямбол;

-развитие на морския туризъм по южното черноморско крайбрежие.

Административно териториалното деление на областта включва 21 общини.. Областен център е Бургас, който е централното стопанско и културно селище в областта. Неговото възникване и подем са свързани с изгодното му транспортно-географско положение. Той е пресечната точка на основните оси за развитие на областта – паралелната и меридионалната. Селището разчита на най-голямото морско пристанище, а в надземието му се включват плодородната и обширна Бургаска низина, Странджа и Източна Стара планина. Бургас е най-големият курортен център на Южното Черноморие, но е изправен пред решаването на сериозни екологични проблеми. По южното черноморско крайбрежие са разположени по-малките курортни градове Обзор, Несебър, Поморие, Созопол, Приморско, Царево, Ахтопол.

В най-източната част на веригата от Задбалкански полета са разположени селищата Айтос и Карнобат, в които са развити машиностроенето и леката промишленост.

В долината на Средна Тунджа е разположен гр. Ямбол. Той е транспортен център с местно значение. Има предприятия за химическата, леката и хранително-вкусовата промишленост.

Втори по стопанско значение в областта е гр. Сливен. Градът е център на вълненотекстилната промишленост, чиято продукция е с национално значение.

Нова Загора е селище на консервна промишленост, а Котел е старинен възрожденски град в Източна Стара планина.